

Akkervogeltellingen
op de akkers van het
Bergherbos in de winter
van 2015/16

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2016/58

Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2015/16

Olaf Klaassen

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Natuurmonumenten Montferland

Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten Montferland

Wijze van citeren: Klaassen O. 2016. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2015/16. Sovon-rapport 2016/58. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Uitzicht op akkers bij Stokkum (Olaf Klaassen) & Blauwe Kiekendief (Harvey van Diek)
Illustraties binnenwerk: Olaf Klaassen

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	2
Dankwoord	2
1. Inleiding	3
2. Gebied	5
3. Werkwijze	7
3.1. Doelstelling	7
3.2. Werkwijze	7
3.3. Bezoekdata- en tijden	8
3.4. Waarnemers	8
4. Resultaten	9
4.1. Soorten en aantallen per deelgebied	9
4.2. Toelichting per soort	10
Literatuur	15
Bijlagen	16
Bijlage 1. Onderzochte soorten	16

Samenvatting

Om zicht te krijgen op de effectiviteit van maatregelen voor wintervogels op de akkers rondom het Bergherbos zijn in de winter van 2015/16 voor het vijfde opeenvolgende jaar maandelijkse akkervogeltellingen uitgevoerd. De akkers zijn hiervoor opgesplitst in zes deelgebieden die minutieus zijn uitgekamd. Waarnemingen van vogels die binding vertonen met de akkers zijn op puntniveau ingetekend en digitaal opgeslagen ten behoeve van toekomstige analyses. Er is een soortenlijst gehanteerd van typische akkervogelsoorten, met speciale aandacht voor Patrijs en Geelgors. De tellingen zijn uitgevoerd door lokale vogelaars onder coördinatie van Sovon. In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit het vijfde onderzoeksjaar. Geelgors en Patrijs worden kort nader besproken. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht.

Meest opvallend is dat het seizoensverloop bij Geelgors in 2015/16 net als in 2014/15 tegengesteld is aan de seizoenen daarvoor. In eerdere jaren namen de aantallen juist toe gedurende de winter, ditmaal was het patroon precies andersom. Dit patroon duidt op een geringe voedselbeschikbaarheid in 2015/16. In dit seizoen lagen de akkers er vergeleken met eerdere winters erg kaal bij, met nauwelijks ruige randen en overstaand graan, waardoor er voor Geelgorzen weinig viel te halen. Dit was ook zichtbaar in de aantallen van de andere soorten. De grote jaarlijkse verschillen per deelgebied suggereren een sterke relatie met de beheersmaatregelen per gebied. Van Patrijs werden gedurende de hele winter geen waarnemingen gedaan. Dit past in het beeld van de langjarige afnemende trend als broedvogel in het gebied.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de deelnemende waarnemers: Edwin Witter, Jop Bakker, Gerbert Strang, Guido Janze, Gerard Bruens, Gerard ter Heijne en Gerard Jansen. Karel van der Heijden (Natuurmonumenten) wordt bedankt voor het be-

geleiden, faciliteren en het verzorgen van de vergunningen. Wolf Teunissen dacht mee met de opzet van het project en Lara Marx (beide Sovon) hielp bij het gereed maken van de digitale invoer en het maken van kaartmateriaal.

1. Inleiding

Het Bergherbos heeft een rijke bosvogel- en roofvogelstand (o.a. de Boer 2011 en Klaassen 2015). De akkers rondom het bos hebben een grote potentie voor akkervogels, zowel in het broedseizoen als daarbuiten (Klaassen 2016). Op deze akkers worden door Natuurmonumenten beheermaatregelen getroffen die moeten leiden tot een verbetering van de akkervogelstand in dit gebied. Om zicht te krijgen op de effectiviteit van deze maatregelen worden de aantallen vogels die in de winter gebruik maken van het gebied gevolgd. Meer in detail wordt bij Patrijs en Geelgors onderzocht of deze maatregelen ook van invloed zijn op de lokale broedpopulatie. De volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

1. Wat is het huidige belang van de akkers voor vogels?
2. Wat is het effect van de beheermaatregelen op de winterpopulatie van akkervogels?
3. In hoeverre is de gehanteerde gewaskeuze hierop van invloed?
4. Leiden de beheermaatregelen ook tot veranderingen in de roofvogelpopulatie tijdens het winterseizoen?
5. Leiden de maatregelen ook tot veranderingen in de broedpopulatie van Patrijs en Geelgors na het winterseizoen en zijn er gevolgen zichtbaar van de maatregelen op het uiteindelijke broedsucces van deze soorten in het gebied?

In de winter van 2011/12 is een begin gemaakt met tellingen om de uitgangssituatie voor invoering van de beheermaatregelen vast te leggen (Klaassen 2012). In de winters er na zijn deze tellingen herhaald. Op alle akkers zijn, ongeacht of ze in beheer zijn van Natuurmonumenten of niet, vogels geteld en ingetekend op kaart. De tellingen zijn uitgevoerd onder coördinatie van Sovon. De coördinator nam ook deel aan de tellingen om de telmethode uit te testen en de vrijwilligers zo goed mogelijk te kunnen instrueren. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van loslopende honden tijdens de telling geregistreerd.

In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit dit vijfde onderzoeksjaar. In hoofdstuk 2 wordt de gebiedsindeling gepresenteerd. In hoofdstuk 3 volgt een uiteenzetting van de methode en verwerking van de gegevens. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd en kort toegelicht. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht.

De productie van het kaartmateriaal en de dataverwerking van de stippen is uitgevoerd met een door Sovon ontwikkelde website-invoer (WSN) en ligt opgeslagen in het kantoor van Sovon te Nijmegen.

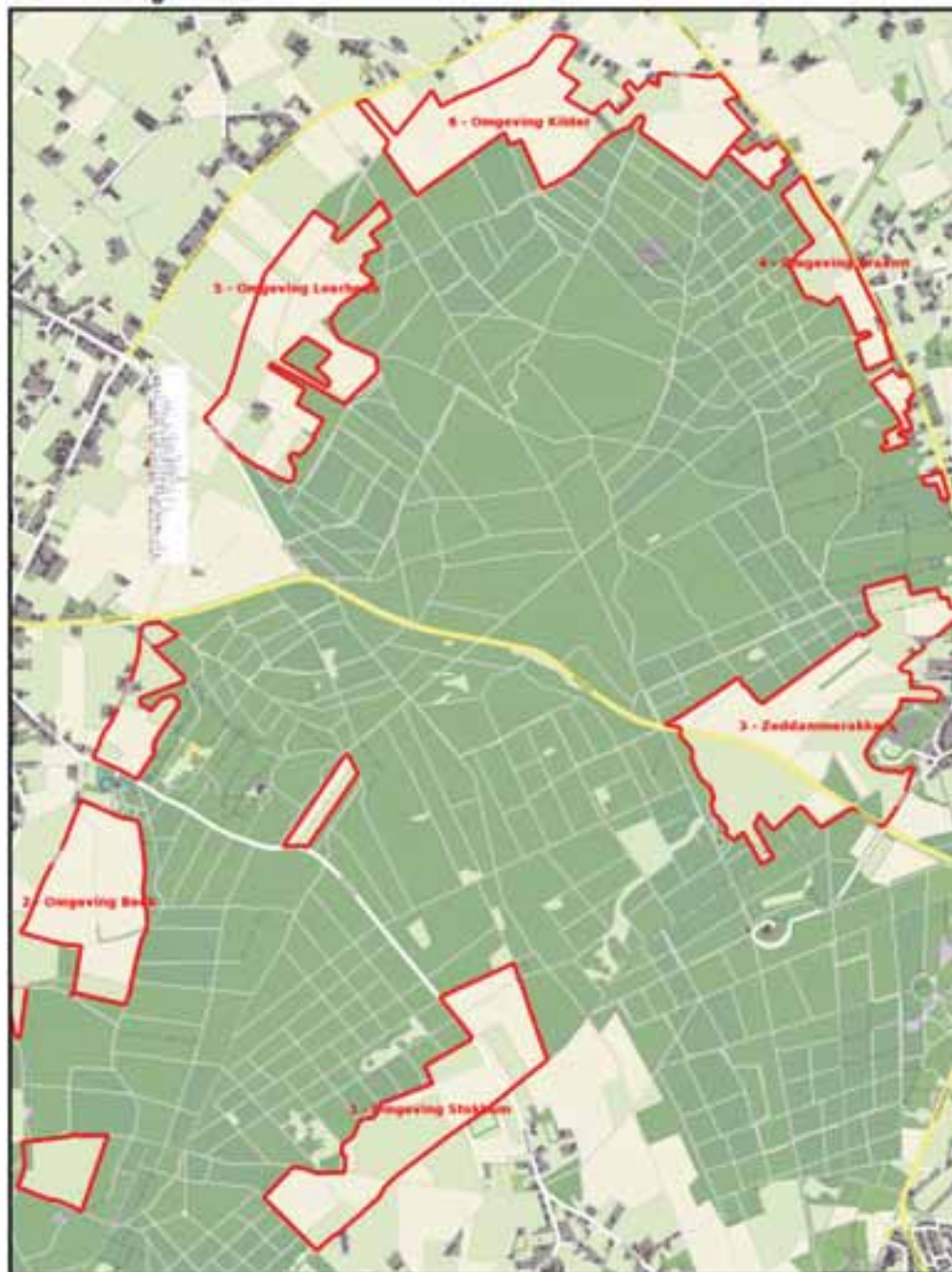

2. Gebied

Een groot deel van het omliggende gebied van het Bergherbos bestaat uit akkers, die in het beheer zijn van Natuurmonumenten. Het beheer richt zich hier op traditionele graanteelt, waarbij onder andere geëxperimenteerd wordt met de gewaskeuze. Het cultuurland bestaat hiermee uit een mozaïek van graanakkers. De percelen worden doorsneden door zandwegen. Een deel van de akkers bestaat uit verpachte akkers aan agrariërs. Hier wordt voornamelijk maïs en winterrogge geteeld. Op de door Natuurmonumenten beheerde akkers staat onder andere winterrogge, haver, gras/klaver en zomergerst. Daarnaast zijn enkele ruige graslan-

den aanwezig: de voormalige Zeddammerakker (WOGweide), de voormalige akker/grasland aan de Boterweg (Meursweide), en graslanden aan de Oude Eltenseweg bij Stokkum (betonfietspad). De akkers rond het Bergherbos, in totaal circa 200 hectare, zijn omwille van de tellingen opgesplitst in zes deelgebieden (figuur 1). Het gaat om omgeving Beek, omgeving Loerbeek, omgeving Zeddam, omgeving Braamt, omgeving Kilder en omgeving Stokkum. De aangehouden telgebiedsgrenzen zijn in sommige gevallen iets ruimer dan de eigendomsgrenzen van Natuurmonumenten, met name in de deelgebieden Zeddam en Stokkum.

Overzicht telgebieden

Figuur 1. De zes deelgebieden, achtereenvolgens omgeving Stokkum, Beek, Zeddam, Braamt, Kilder en Loerbeek.

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

Het doel van de tellingen is het in kaart brengen van het gebruik van de akkers door vogels tijdens het winterseizoen. Hiervoor zijn systematisch waarnemingen op puntniveau verzameld van vogels die binding vertoonden met de akkers. De nadruk lag hierbij op de typische akkervogelsoorten. Een lijst van de onderzochte soorten wordt gegeven in bijlage 1.

3.2. Werkwijze

Alle vogels werden op veldkaarten op stipniveau individueel of als groep ingetekend en thuis digitaal ingevoerd via een door Sovon ontwikkelde website-invoer (WSN). Hierbij is onderscheid gemaakt in gedrag:

1. rustend
2. overvliegend
3. foeragerend
4. zingend
5. overig

Alleen vogels die binding met de akkers vertoonden werden genoteerd. Hieronder vielen ook vogels die zich in bosranden en singels bevonden. Dat zijn namelijk de plekken waar veel zangvogelsoorten de meeste tijd doorbrengen als ze niet op de akkers foerageren (vanwege de dekking). Overvliegende vogels

werden alleen genoteerd als vermoed werd dat het om lokale vogels ging (dus b.v. geen overtrekkende ganzen).

Waarnemers werd verzocht extra gespist te zijn op waarnemingen van foeragerende vogels. Van een akker opvliegende vogels die zich voegden bij een groep in een aangrenzende bosrand of singel, werden als gehele groep ingetekend op de akker.

Het gebied werd door de waarnemers lopend doorkruist, waarbij regelmatig insteken werden gemaakt om de aanwezige vogels te laten opvliegen, in ieder geval op akkers met relief of gewas. Op deze manier werd elk gebied (en met behulp van een verrekijker) echt 'uitgekamd'. Bij roofvogels werd indien mogelijk leeftijd en/of geslacht genoteerd.

Er is voor aanvang van de tellingen een startoverleg geweest met de waarnemers. Hierbij zijn de ervaringen uit de eerste jaren geëvalueerd om de methode voor vervolggaren te verfijnen. Tussentijds zijn ervaringen van de waarnemers uitgewisseld bij het rondmailen van de resultaten van de tellingen. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van loslopende honden tijdens de telling geregistreerd en doorgegeven aan Natuurmonumenten (bij het rondmailen van de resultaten van de tellingen).

Tabel 1. Teldata- en tijden van de uitgevoerde akkervogeltellingen rond het Bergherbos in 2015/16, onderverdeeld in zes deelgebieden.

Maand	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	aanvullend		
Ronde	1	2	3	4	5	6			
Stokkum	19-nov 9:20 11:00	23-dec 10:30 12:00	26-jan 10:00 11:00	24-feb 9:00 11:00	21-mrt 13:17 14:16	27-apr 10:04 11:15			
Beek	21-nov 9:00 10:00	19-dec 10:30 11:30	24-jan 12:30 14:00	27-feb 11:00 12:00	- - -	- - -			
Zeddam	23-nov 8:30 10:45	17-dec 8:30 12:10	18-jan 9:00 11:50	16-feb 8:00 11:15	14-mrt 7:30 10:45	14-apr 7:30 10:45			
Braamt	23-nov	21-dec	18-jan	-	16-mrt	11-apr	18-nov	17-dec	30-mrt
Loerbeek	20-nov 8:45 10:15	17-dec 8:50 10:40	25-jan 8:30 10:15	22-feb 9:00 11:10	21-mrt 9:50 11:25	19-apr 9:30 11:05			
Kilder	14-nov 8:45 10:30	12-dec 8:47 10:27	9-jan 8:45 10:30	13-feb 8:42 9:53	5-mrt 8:39 9:45	- - -			

3.3. Bezoekdata- en tijden

Het veldwerk vond maandelijks plaats tussen november t/m april, waarbij meestal gestart werd ongeveer een uur na zonsopgang. Als teldatum werd de week na het midden van de maand aangehouden met een voorkeur voor een doordeweekse dag. De ervaringen van voorgaande seizoenen gaven aan dat - in sommige gebieden althans - recreatie verstorend kon zijn. De telperiodes waren:

Week 47	16 t/m 22 november
Week 51	14 t/m 20 december
Week 3	18 t/m 24 januari
Week 7	15 t/m 21 februari
Week 11	14 t/m 20 maart
Week 16	18 t/m 24 april

In tabel 1 staan de bezoektijden weergegeven per deelgebied.

3.4. Waarnemers

Het veldwerk werd uitgevoerd door vogelaars uit de regio die bekend zijn met het gebied. In tabel 2 staan de waarnemers per deelgebied vermeld. In sommige gebieden gingen waarnemers gezamenlijk op pad. Alle waarnemers zijn waarnemers van het eerste uur (actief vanaf 2011/12), met uitzondering van Gerard Bruens (2014/15 eerste seizoen).

Tabel 2. Waarnemers per deelgebied.

Deelgebied	Waarnemers
Omgeving Beek	Edwin Witter
Omgeving Loerbeek	Jop Bakker
Omgeving Kilder	Gerbert Strang/Guido Janze
Omgeving Braamt	Gerard Bruens
Omgeving Zeddum	Gerard ter Heijne/Gerard Jansen
Omgeving Stokkum	Olaf Klaassen

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de tellingen gepresenteerd. Hierbij is per gebied een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en aantallen. Voorts is voor Geelgors en Patrijs het verloop over het winterseizoen weergegeven en worden de resultaten vergeleken met eerdere seizoenen. Het is de bedoeling dat de resultaten in een toekomstige analyse worden geïnterpreteerd in relatie met beheermaatregelen en gewaskeuzes.

4.1. Soorten en aantallen per deelgebied

In onderstaande tabellen zijn de resultaten per deelgebied gepresenteerd.

Tabel 3. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Beek e.o. Maart en april niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd		3	1			
Torenavalk	1		1			
Holenduif		6	3	3		
Houtduif	110	50				
Graspieper	20	4	15			
Winterkoning			1			
Roodborst			1			
Merel			1			
Koolmees			2			
Kauw				2		
Zwarte Kraai	16	4		17		
Vink	19			31		
Geelgors	8					

Tabel 4. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Loerbeek e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd						1
Torenavalk			2			1
Houtduif					2	
Groene Specht						2
Graspieper		6	12	5		
Heggenmus			2			
Roodborst						1
Merel	1					
Zanglijster	1	2				
Grote Lijster		2		2	2	4
Pimpelmees	6					
Gaai	3					
Kauw						12
Zwarte Kraai	4	27	8	24	28	30
Vink	4	1	9	8	25	
Groenling	9	16	4	5		
Geelgors		1				

Tabel 5. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Kilder e.o. April niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Havik						1
Sperwer		1				
Buizerd		1				
Torenavalk		2	1	1		
Wulp						1
Holenduif	5	5	8			
Houtduif	53		40	5		
Groene Specht				1	1	
Zwarte Specht		1		1		
Grote Bonte Specht				2		
Veldleeuwerik		1	1	1	1	
Witte Kwikstaart						1
Zanglijster						3
Grote Lijster				2		
Matkop			1			
Kuifmees				1		
Zwarte Mees		1				
Pimpelmees			1	1		
Koolmees				1		
Kauw	1	30	11	7		
Roek		8				
Zwarte Kraai	13	23	25	10	7	
Vink	26	2	26	1	7	
Keep	4					
Groenling	3					
Sijs	3	2	1			
Kruisbek	20					
Goudvink			1			
Geelgors	1	20	1	17	10	

Tabel 6. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Braamt e.o. Februari niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Holenduif					2	
Graspieper	2	1				5
Merel	4	8			4	
Kramsvogel		2				
Grote Lijster		1	1			
Zwarte Kraai						1
Vink	23				7	3
Geelgors						1

Tabel 7. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Zeddam e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Sperwer						1
Buizerd	1	1	1	1		1
Torenvalk	2	2		2	1	2
Bokje	3	2				
Watersnip	9	2	4			
Houtsnip	1	2			1	
Holenduif	25	85	15	28	34	48
Houtduif	55	7	4	13	4	9
Groene Specht	1				1	1
Zwarte Specht		1			1	1
Boomleeuwerik	2				42	
Veldleeuwerik	1				7	2
Boompieper						4
Graspieper	3	5	3	8		5
Winterkoning	2	4		1	4	1
Heggenmus		2	3			2
Roodborst	2	1	2	3	3	3
Roodborsttapuit						3
Merel	6	11	7	7	4	6
Kramsvogel					23	
Zanglijster					3	
Grote Lijster	2	2		2	18	3
Zwartkop		1				5
Tjiftjaf						4
Fitis						9
Goudhaan		1	2			
Staartmees		1				2
Matkop			1			
Zwarte Mees			3	1		
Pimpelmees	4	10	6	7		
Koolmees	2	12	32	22	9	
Gaai	1	1	1			1
Ekster	3	2	2	4	1	2
Kauw		1				
Zwarte Kraai	8	13	4	10	8	21
Raaf		2				2
Spreeuw						1
Huisemus					6	
Vink	75	97	47	116	107	18
Keep					1	
Groenling	2	50		36		5
Putter			5	15	7	
Sijs					3	
Kneu						13
Goudvink			6	2		1
Appelvink						2
Geelgors	84	29	12	1	16	26
Rietgors					1	

Tabel 8. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Stokkum e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger						1
Blauwe Kiekendief	1					
Buizerd	2	1	4	2	3	
Torenvalk	2	1				
Holenduif			2		48	1
Houtduif			54			
Boomleeuwerik				1	2	
Veldleeuwerik	28	28	23	3		
Graspieper	35		8			
Zanglijster					1	1
Grote Lijster		2	2	3	2	1
Kauw						14
Zwarte Kraai	22	3	36	19	4	14
Vink	19				2	1
Groenling	3					
Putter	25					
Geelgors	5			1		3

4.2. Toelichting per soort

Van de onderzochte soorten zijn Geelgors en Patrijs goede indicatorsoorten om de effecten van het gevoerde beheer en gewaskeuzes te kunnen meten. Om die reden worden deze twee soorten jaarlijks besproken.

Geelgors

In 2011/12 werd al duidelijk dat de akkers van het Bergherbos een grote aantrekkingskracht hebben op Geelgorzen. In vrijwel alle gebieden werden toen vrij forse aantallen waargenomen, alleen met de omgeving van Beek als negatieve uitschieter. In de overige gebieden waren groepen van 30-40 vogels eerder regel dan uitzondering, met 81 vogels in december 2011 op de Zeddammerakkers als maximum (tabel 9, links). In 2012/13 was het aanmerkelijk schraler met Geelgorzen, in 2013/14 werden weer vergelijkbare aantallen gezien als in 2011/12, maar zowel in 2014/15 als in 2015/16 lagen de aantallen wederom op een laag niveau (tabel 9).

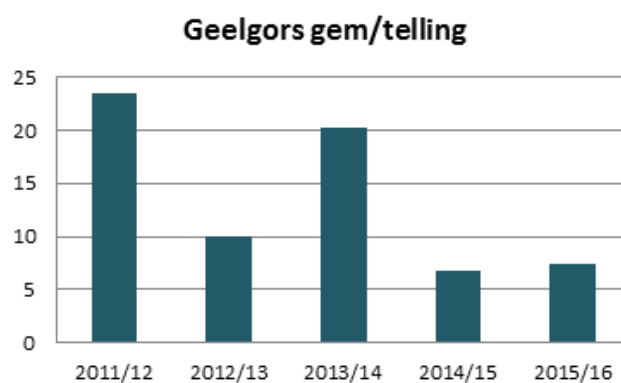
Tabel 9. Aantallen van Geelgors per gebied tijdens de maandelijkse tellingen in 2011/12 t/m 2015/16.

Gebied			2011	2012					2012	2013		
	nov	dec	jan	feb	mrt	Apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	ng	0	0	0	0	Ng	0	0	1	0	1	ng
Loerbeek	15	30	43	45	33	16	1	1	8	0	0	10
Kilder	37	39	41	17	6	7	14	3	14	0	14	4
Braamt	ng	ng	25	24	15	Ng	0	ng	0	0	33	0
Zeddarn	40	81	27	17	41	36	19	61	78	1	8	36
Stokkum	16	0	48	1	2	Ng	17	3	6	0	6	3
Totaal	108	150	184	104	97	59	51	68	107	1	62	53

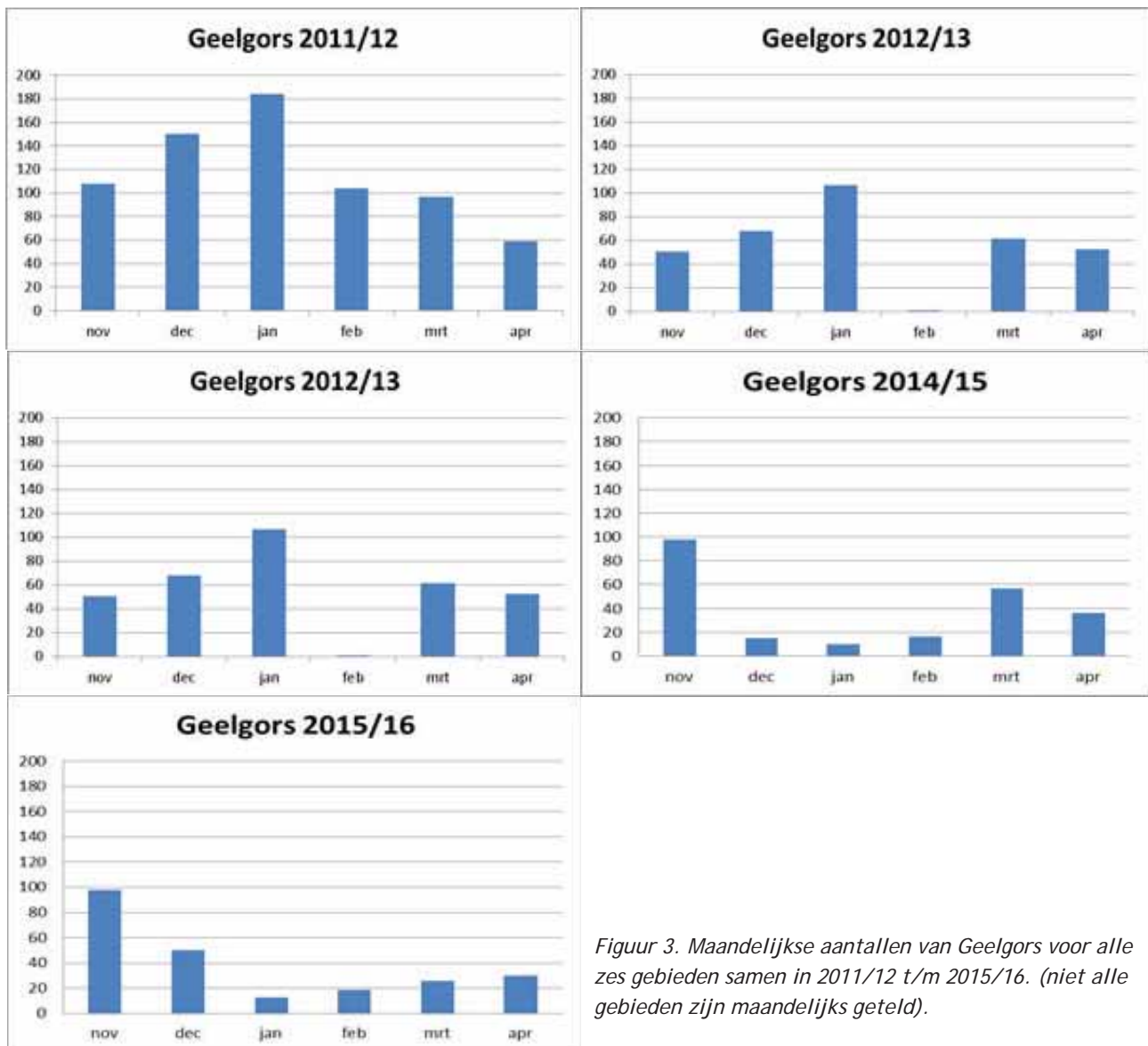
Gebied			2013	2014					2014	2015		
	nov	dec	jan	feb	mrt	Apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	0	3	13	7	1	3	25	1	0	ng	5	0
Loerbeek	25	2	33	24	25	11	8	7	9	0	7	7
Kilder	16	14	13	11	10	ng	2	6	1	0	5	ng
Braamt	0	1	20	9	ng	ng	0	0	0	7	0	1
Zeddarn	11	59	90	119	57	21	62	1	0	9	40	26
Stokkum	1	32	0	12	2	ng	1	0	0	0	0	2
Totaal	53	111	169	182	95	35	98	15	10	16	57	36

Gebied			2015	2016		
	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	8	0	0	0	ng	ng
Loerbeek	0	1	0	0	0	0
Kilder	1	20	1	17	10	ng
Braamt	0	0	0	ng	0	1
Zeddarn	84	29	12	1	16	26
Stokkum	5	0	0	1	0	3
Totaal	98	50	13	19	26	30

De maxima per telling varieerden van 59 tot 184 Geelgorzen in 2011/12, van 1 tot 107 in 2012/13, van 35 tot 182 in 2013/14, van 7 tot 62 in 2014/15 en van 1 tot 84 in 2015/16. De gemiddelden per telling is de meest betrouwbare maat om de talrijkheid van Geelgorzen per seizoen te beoordelen (figuur 2). Dan wordt zichtbaar dat goede en slechte seizoenen elkaar de eerste jaren afwisselden, maar ook dat de laatste twee seizoenen beiden slecht scoorden (respectievelijk gemiddeld 23, 10, 20, 7 en 7 Geelgorzen per telling).

Figuur 2. Gemiddeld aantal Geelgorzen per telling in 2011/12 t/m 2015/16.

Figuur 3. Maandelijkse aantallen van Geelgors voor alle zes gebieden samen in 2011/12 t/m 2015/16. (niet alle gebieden zijn maandelijks geteld).

Ontwikkelingen per gebied

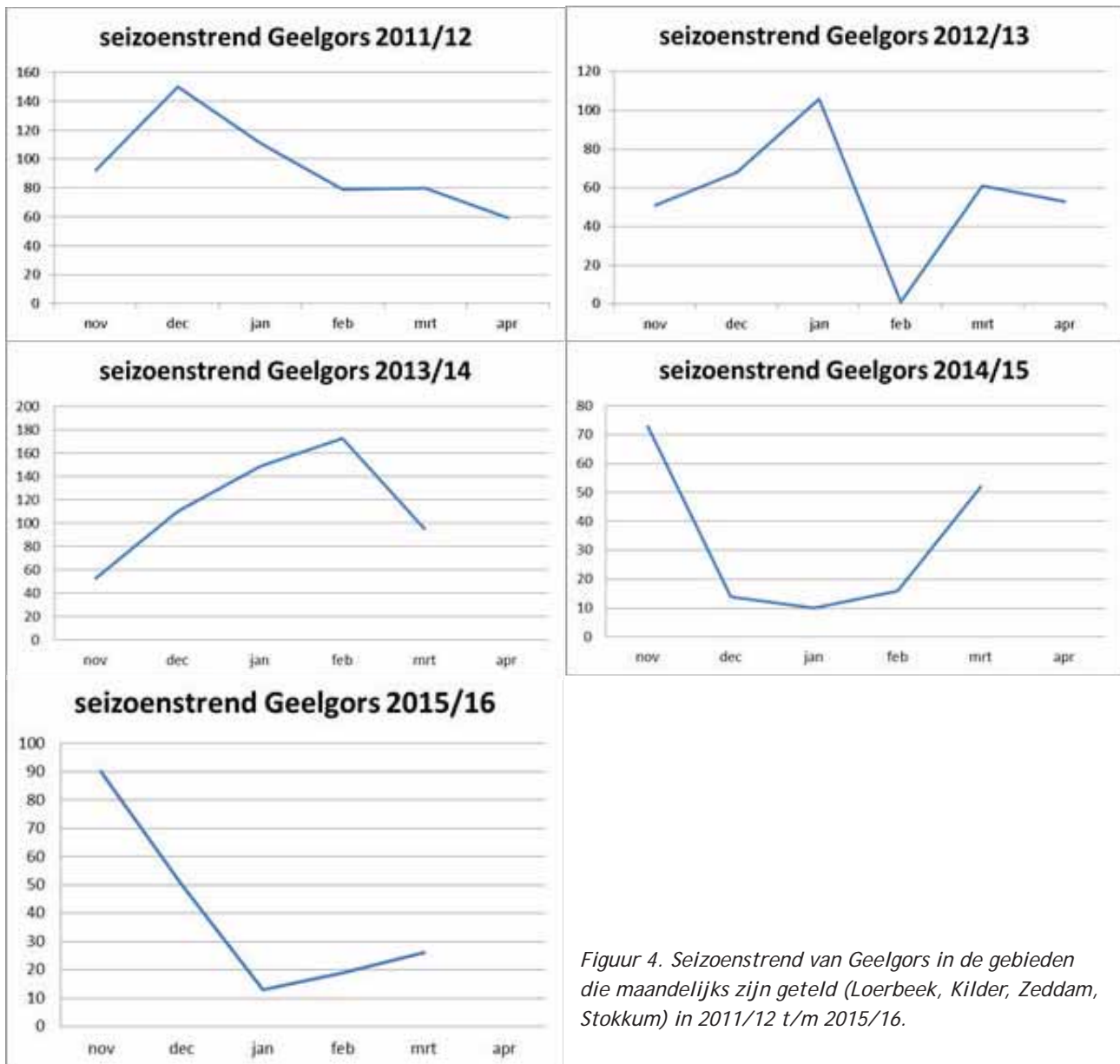
Na vijf seizoenen is inmiddels goed zichtbaar dat de ontwikkelingen per deelgebied flink kunnen variëren. Het ene jaar herbergt het ene deelgebied veel Geelgorzen, maar dat kan een jaar later weer andersom zijn. Opvallend in 2015/16 was dat er in Loerbeek nauwelijks Geelgorzen waren, maar in het aangrenzende Kilder juist meer dan het jaar ervoor. Zeddam scoorde net als eerdere jaren het beste, de overige gebieden waren in 2015/16 erg mager. De grote jaarlijkse verschillen per deelgebied suggereren een sterke relatie met de beheersmaatregelen per gebied, die elk seizoen weer anders zijn.

Ontwikkelingen per seizoen

In figuur 3 zijn de maandmaxima gepresenteerd. In deze figuur is geen rekening gehouden met het feit dat sommige gebieden niet altijd geteld zijn (er missen in 2015/16 vier tellingen). Om die reden zijn nog figuren toegevoegd waarin alleen de gebieden zijn verwerkt waarin elke maand is geteld (Loerbeek,

Kilder, Zeddam, Stokkum, figuur 4).

Meest opvallend is dat het seizoensverloop in de laatste twee seizoenen tegengesteld is aan de seizoenen daarvoor. In eerdere jaren namen de aantallen juist toe gedurende de winter, ditmaal was het patroon precies andersom: de hoogste aantallen tijdens de eerste telling in november, gevolgd door een scherpe afname de maanden erna, en een voorzichtig herstel aan het einde van de winter. Dit patroon duidt op een geringe voedselbeschikbaarheid. Veel vogels hebben het gebied met het invallen van de winter verlaten en keren pas weer terug bij aanvang van het broedseizoen. Er zijn echter wel verklaringen voor deze twee opeenvolgende matige seizoenen. In 2014/15 heeft vermoedelijk de enorme muizenpiek in 2014 de voedselbeschikbaarheid voor de vogels sterk verminderd. Een optie waar rekening mee moet worden gehouden is dat de muizen in dat seizoen het graan en zaad "voor de neus van de vogels hebben weggegeten" (Klaassen 2015b). In 2015/16 vervolgens zijn door omstandigheden de

Figuur 4. Seizoenstrend van Geelgors in de gebieden die maandelijks zijn geteld (Loerbeek, Kilder, Zeddam, Stokkum) in 2011/12 t/m 2015/16.

geplande beheersmaatregelen nauwelijks uitgevoerd. De akkers lagen er vergeleken met eerdere winters erg kaal bij, met nauwelijks ruige randen en overstaand graan (Klaassen 2016). Er viel kortom voor Geelgorzen weinig te halen. Dit is ook zichtbaar in de aantallen van de andere soorten. Een laatste factor waar rekening mee moet worden gehouden is verstoring door loslopende honden. Pas vanaf 2014/15 worden door de waarnemers ook de loslopende honden genoteerd en ingevoerd, zodat we een eventueel effect op dit moment nog niet kunnen staven met aantallen.

Patrijs

In seizoen 2015/16 zijn in geen enkel gebied Patrijzen waargenomen. Het is het tweede seizoen zonder Patrijzen (tabel 10). Alle waarnemingen tot nu toe stammen uit april (3), maart (1) en februari (1). In november, december en januari zijn nog geen enkele keer Patrijzen gezien. Dit past in het beeld van de eerder geopperde suggestie dat de lokale broedvogels vermoedelijk elders overwinteren en pas weer in het gebied verschijnen als de broedtijd nadert. Ook als broedvogel gaat het niet goed met de Patrijs. In het broedseizoen van 2016 (dus volgend op het hier beschreven winterseizoen) werd tijdens een broedvogelinventarisatie van alle akkers slechts 1 paar gevonden. In 2010 waren dat er nog 4. Op de Zeddammerakkers, wat als proefvlak in meerdere jaren is geïnventariseerd, is de afname ook zichtbaar (Klaassen 2016).

Tabel 10. Aantallen van Patrijs tijdens de maandelijkse wintertellingen in 2011/12 t/m 2015/16 (jaartotalen).

Soort	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Patrijs	7	0	2	2	0

Tabel 11. Aantallen van Patrijs als broedvogel op de Zeddammerakkers in 1997 t/m 2016 (territoria).

Soort	1997	1999	2000	2001	2005	2010	2016	Ontw
Patrijs	2	3	2	2	1	2	0	-

Literatuur

- DE BOER V. 2011. Ontwikkelingen van de broedvogels in het Bergherbos (Gld) in 1986-2011. Sovon-inventarisatierapport 2011/20. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2012. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2011/12. Sovon-rapport 2012/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2013. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2013/64. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2014. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2013/14. Sovon-rapport 2014/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2015. Roofvogels en enkele karakteristieke en schaarse soorten van het Bergherbos in 2014. Sovon-rapport 2015/17. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2015b. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2014/15. Sovon-rapport 2015/25. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2016. Broedvogels van de akkers van het Bergherbos in 2016. Sovon-rapport 2016/46. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
-

Bijlagen

Bijlage 1. Onderzochte soorten

Soort	Afk.	Soort	Afk.
Grote Zilverreiger	GrZi	Veldleeuwerik	VL
Blauwe Reiger	BIR	Graspieper	Gp
Ooievaar	Ooi	Gele Kwikstaart	GKw
Knobbelzwaan	KZ	Heggenmus	HM
Kleine Zwaan	KIZ	Paapje	Paap
Wilde Zwaan	WZ	Roodborsttapuit	RT
Rietgans	Rga	Tapuit	Ta
Kolgans	Kga	Merel	Me
Grauwe Gans	Gga	Kramsvogel	KV
Soepgans	SoeG	Zanglijster	Z
Bruine Kiekendief	BrK	Koperwiek	KW
Blauwe Kiekendief	BIK	Grote Lijster	GL
Grauwe Kiekendief	GrK	Klapekster	KIE
Havik	Ha	Gaai	Gaai
Sperwer	Sp	Ekster	E
Buizerd	Bui	Kauw	Ka
Torenavalk	TV	Roek	Ro
Slechtvalk	SIV	Zwarte Kraai	ZKr
Patrijs	Pa	Raaf	Rf
Kwartel	Kw	Spreeuw	S
Fazant	Fa	Huismus	H
Kwartelkoning	KwK	Ringmus	RM
Kievit	Ki	Vink	V
Wulp	Wu	Keep	Keep
Holenduif	Hol	Groenling	G
Houtduif	HD	Putter	Pu
Turkse Tortel	TT	Kneu	Kn
Zomertortel	ZoT	Goudvink	Gv
Velduil	VU	Geelgors	GG
Groene Specht	GS	Rietgors	RG

In opdracht van

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

